

XXXIV. Závěr

V průběhu své práce jsem již částečně vyvodila závěry týkající se jednotlivých problematik. Proto provedu nyní pouze stručnou rekapitulaci s odkazem na obsah práce samotné, popřípadě zmíním skutečnosti v ní neuvedené.

Shrneme-li fakta uvedená výše, dojdeme k závěru, že Čína svým počínáním porušila mezinárodní právo v řadě případů. Zaměříme se postupně na okruhy vytýčené v úvodu.

1) Je Tibet suverénním státem?

Tibet splňuje veškeré atributy, které podle mezinárodního práva musí mít útvar, aby jej bylo možné považovat za stát.

Tibet má své území, obyvatelstvo i státní moc, která je nad ním výlučně uplatňována. V současné době vykonává státní moc exilová vláda, neboť jejímu přímému uplatňování brání přítomnost čínských vojsk.

Tibet také udržoval kontakty s jinými státy. Účastnil se mezinárodních konferencí. Byl signatářem řady úmluv a udržoval diplomatické styky, z čehož lze vyvodit jeho konkludentní uznání. Lze prohlásit, že byl minimálně v období mezi lety 1913 a 1951 nezávislým státem.

2) Tvoří Tibetánské národ a náleží jim tedy právo na sebeurčení?

Tibetánské naplňují všechny prvky stanovené v definici národu obsažené v závěrech Setkání odborníků na další studium práv lidu UNESCO (Paříž, únor 1990).

Tibetánské tedy tvoří národ a náleží jim právo na sebeurčení. To jim mimo jiné přiznává rezoluce Valného shromáždění OSN číslo 1723/ 1961, která byla potvrzena rezolucí 2079/ 1965. K témuž závěru došla také například Mezinárodní komise právníků, která se sešla roku 1993 v Londýně na konferenci týkající se situace Tibetu a jeho práva na sebeurčení.

3) Lze považovat akt Číny za agresi?

Valné shromáždění OSN roku 1974 vymezilo agresi jako použití ozbrojené síly státem proti svrchovanosti, územní nedotknutelnosti nebo politické nezávislosti jiného státu. Mimo jiné za ni považujeme „*invazi nebo útok ozbrojených sil jednoho státu na území druhého státu; ... vojenskou okupaci; ... bombardování ozbrojenými silami jednoho státu území druhého státu; ... použití jakýchkoliv zbraní jednoho státu proti území druhého státu...*“¹¹⁷

Tibet lze považovat za suverénní stát. Každý svrchovaný stát požívá ochrany svého území, je chráněn před zásahy jiných států. Výjimku tvoří případy legálního použití síly. Do této skupiny lze zařadit výkon práva sebeobrany nebo donucovací vojenské akce Rady bezpečnosti. Je zřejmé, že se zde nejedná o žádný případ legálního použití síly. Čína provedla ozbrojený útok na území nezávislého státu Tibet, které stále okupuje a tak naplnila znaky aktu agrese. Takový postup je z pohledu mezinárodního práva nedovolený.

4) Dopouští se Čína jednání v rozporu s mezinárodním právem a jakých?

Kromě agrese, která se přičí zásadě nepoužití síly zakotvené v Chartě OSN, v Deklaraci zásad přátelských vztahů a spolupráce mezi státy, a dalších, porušila Čína řadu mezinárodních úmluv. V souvislosti s neplněním svých závazků vyplývajících například ze Sedmnáctibodové smlouvy se Čína dostává do rozporu s principem *pacta sunt servanda*, který je mimo jiné zakotvena ve Vídeňské úmluvě o smluvním právu.

Jednání s vězni a zadrženými odporuje Standardu OSN o minimálních pravidlech pro zacházení s vězni. ČLR organizuje přesuny vlastního civilního obyvatelstva na okupované území, ačkoli je to zakázáno článkem 49 čtvrté Ženevské konvence.

Je také signatářem Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, Mezinárodního paktu o ekonomických, sociálních a kulturních právech, Úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace, Úmluvy o právech dítěte, Úmluvy proti

---

¹¹⁷ Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 3314, 14. 12. 1974, A/RES/3314/XXIX. Viz poznámka číslo 2.

mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen. Hlasovala pro přijetí nezávazné Všeobecná deklarace lidských práv. Přestože se uvedené úmluvy se řadí mezi stěžejní dokumenty mezinárodního práva, neplní ČLR převážnou většinu svých povinností, které jsou v nich zakotvené a nereaguje ani na opakující se výzvy ke zjednání nápravy, s nimiž se na ní obrací OSN, jednotlivé státy i nevládní organizace.

Dále také změnila hranice Tibetu navzdory mezinárodně právní úpravě, neboť tak učinila, aniž by umožnila Tibetánům výkon práva na sebeurčení. Právo na sebeurčení, které tibetskému národu náleží, mu dlouhodobě odpírá, což je také v rozporu s mezinárodním právem. Toto jsou jen některé z aktů, kterými Čína mezinárodní právo porušuje.

Mezinárodní komise právníků došla k závěru, že se Čína dopustila zločinu genocidy v úmyslu vyhladit Tibetány jako náboženskou skupinu a porušila tak článek II, písmeno a) a e) Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia. Tato úmluva je všeobecně závazná.

Pokud by ČLR vyvozovala svůj nárok na tibetské území a legitimitu pobytu svých vojsk v Tibetské autonomní oblasti od Sedmnáctibodové smlouvy, byla by pozice Tibetu složitější. Ačkoliv většinové mínění potvrzuje právo tuto smlouvu z důvodu jejího nedodržování ze strany Číny vypovědět, jak se také stalo, byl by v takovém případě minimálně vstup vojsk na území Tibetu a jejich setrvání až do vypovězení této smlouvy legální. Čína se však odvolává na neexistující vztahy s Tibetem ve 13. a 18. století. Jak již bylo vysvětleno výše, netvořil Tibet nikdy integrální součást Číny, ani jí nebyl podroben či ovládán. Vztahy Čchö-jön, na které je poukazováno, měly osobní povahu a nebyly mezi Tibetány a Číňany, nýbrž mezi tibetskými duchovními a Mongoly, později Mandžuy. Každý stát se ve své historii dostával do vlivu jiných států a byla ovlivňována jeho samostatnost. Suverenitu tibetského státu před rokem 1951 potvrdila mimo jiné Mezinárodní komise právníků.

Osobně se domnívám, že lze doložit tibetskou nezávislou existenci po delší dobu, než pouze v letech 1913 až 1951, avšak i v případě, že budeme za prokazatelné považovat jen tuto periodu, jedná se o úsek dostatečně dlouhý. Řada dnes suverénních států požívala v uvedeném období samostatnost kratší dobu. Není tedy možné popřít, že Tibet je nezávislým státem.

Pokud bychom vycházeli z tvrzení Číny a považovali Tibet za součást jejího území, přestože pro to neexistují žádné důkazy, bylo by nezbytné položit si otázku, zda by tato skutečnost měla vliv na právo Tibeťanů na sebeurčení. Toto právo náleží každému národu bez ohledu na to, zda je součástí jiného státu. Každý národ je oprávněn svobodně rozhodnout o svém dalším směřování. Mezinárodní právo chrání územní celistvost států. Proto se tohoto práva nemůže dovolávat národ, který žije ve státě, jenž se chová v souladu s principem sebeurčení a má vládu zastupující všechny lid, pokud by to směřovalo proti jeho územní celistvosti. Chráněna je tedy nedotknutelnost teritoria státu, který řádně plní povinnosti vůči svým občanům a respektuje jejich práva. Mezinárodní právo však v omezené míře uznává možnost secese od státu v případě nejzávažnějších porušování lidských práv. K tomu v Tibetu bez pochyby dochází a jeho odtržení by tedy nemělo být považováno za protiprávní.

Je nutné si však připomenout, že politika Střední cesty, z které vychází dialog s Čínou, prosazuje pouze autonomii Tibetu. Nedošlo by tedy k žádnému zásahu do územní celistvosti Číny a nárok na realizaci práva na sebeurčení touto formou Tibeťanům beze sporu náleží i v případě, že bychom odmítly jejich právo secese.

Osobně jsem došla k závěru, že Tibet není součástí Číny a je jako suverénní stát protiprávně okupován, proto v těchto souvislostech nelze mluvit o secesi, ale pouze o osvobození od čínské okupační moci.

Zarážející se může jevit nečinnost mezinárodního společenství. Přestože byla vydána řada výzev a rezolucí, nedošlo ke stanovení žádných sankcí a Čína je úspěšně ignoruje. Je zřejmé, že tvrzení ČLR, že se jedná o její vnitřní záležitosti je nepodložené. Navíc porušování lidských práv dosahuje takové míry, že i pokud by se dělo ve vnitrostátním rámci, nelze jen nečinně přihlížet. Na mezinárodní úrovni se stále častěji upřednostňuje ochrana lidských práv před suverenitou státu.

Preambule Charty OSN vyjadřuje „*víru v základní lidská práva, důstojnost a jedinečnost lidských bytostí, rovnost práv žen a mužů, malých i velkých národů*“. Jako jeden z hlavních úkolů je stanoveno rozšiřování a podpora „*respektování lidských práv a základních svobod všech lidí bez rozdílu rasy, pohlaví, jazyka či vyznání*“. Konkrétní kroky mohou být podniknuty pouze na základě rozhodnutí Rady bezpečnosti, že jde o ohrožení míru, jeho porušení nebo útočný čin. Ta poté stanoví, jaká opatření mají být

uskutečněna. K použití síly se přistupuje v krajních případech. Zaměříme se tedy na to, zda lze považovat situaci v Tibetu za ohrožení či porušení míru nebo útočný čin.

Tibet byl po dlouhou dobu své historie zcela neutrální a demilitarizované území. Tvoří rozhraní mezi dvěma nejlidnatějšími státy světa a vznikajícími velmocemi. Dokladem významu Tibetu pro mír v této oblasti může být rok 1962, kdy poprvé došlo k válce mezi Čínou a Indií. Je tedy v celosvětovém zájmu, aby byla obnovena jeho nestrannost, jak je mimo jiné prosazována v Politice střední cesty. Vzhledem k tomu, že byl Tibet shledán suverénním státem, lze považovat jeho „mírové osvobození“ za útočný čin. Do doby, než Rada bezpečnosti rozhodne, jaká opatření mají být uskutečněna, náleží Tibetu právo na sebeobranu dle článku 51 Charty OSN.

Za ohrožení mezinárodní bezpečnosti je možné považovat také zbrojení v Tibetu. Čína na jeho území shromáždila nejméně 500.000 vojáků a jednu čtvrtinu svých jaderných zbraní. Tento vývoj by mohl být Indií považován za nebezpečný. V souvislosti s militarizací je třeba zmínit ukládání jaderného odpadu na tibetskou náhorní plošinu.

Globální vliv má také masivní poškozování životního prostředí. Jak již bylo zmíněno, v Tibetu pramení významné řeky, které jsou důležitým a v období sucha jediným zdrojem vody pro přibližně polovinu lidské populace. Pokud by ničení pokračovalo, lze předpokládat, že například řeka Indus by vyschla přibližně za 15 až 20 let. Vědecké výzkumy prokázaly souvislost změn tibetského životního prostředí se stabilitou monzunů, na nichž je závislá úrodnost jižní Asie. Dále bylo zjištěno, že narušení stability ovlivňuje vzdušné proudění, které je spjato například tajfuny a úkazem El Nino. V Tibetu se nachází nejrozsáhlejší trvale zaledněná plocha, pokud nezapočítáme póly, poškození rovnováhy životního prostředí může mít tedy závažný dopad na světové oteplování.

Zastávám názor, že vzhledem k výše uvedeným faktům má tibetská otázka celosvětový dopad a je v zájmu mezinárodního společenství aktivně působit při jejím vyřešení. V žádném případě nelze akceptovat tvrzení Číny, že se jedná o její vnitrostátní záležitost.

Je třeba se také zamyslet nad humanitární intervencí. Mezinárodní vývoj stále jasněji poukazuje na nutnost upravit tuto praxi na zákonné úrovni, neboť se zde střetává zájem na ochraně suverenity státu a lidských práv. Humanitární intervence vychází

z práva lidí, jež jsou podrobena utrpení na pomoc. Toto právo potvrdilo Valné shromáždění OSN rezolucí 43/131¹¹⁸ (z 8. prosince 1988), upřesnilo ho rezolucí 45/100¹¹⁹ (ze 14. prosince 1990) a bylo potvrzeno dalšími rezolucemi Rady bezpečnosti. Za stěžejní lze považovat rezoluci Rady bezpečnosti číslo 688¹²⁰ o Iráku (5. duben 1991) obsahující autorizaci humanitární operace, kvůli ohrožení míru a mezinárodní bezpečnosti na základě kapitoly VII. Rezoluce Rady bezpečnosti číslo 770¹²¹ o Bosně a Hercegovině (13. srpen 1992) označila vnitřní situaci v Bosně za “ohrožení míru a mezinárodní bezpečnosti“ a stanovila možnost užití ozbrojené síly k nápravě. Rezoluce Rady bezpečnosti číslo 794¹²² o Somálsku (3. prosinec 1992) založila právo intervenovat na podporu humanitárních cílů. Potvrdila, že vnitřní situace v Somálsku představuje ohrožení míru a mezinárodní bezpečnosti. I přesto, že ve výše uvedených případech rezoluce stanovily, že vnitřní konflikt lze považovat za ohrožení mezinárodního míru a je možné použít ozbrojené síly, dostává se humanitární intervence do rozporu s článkem 2. odstavcem 4 Charty OSN¹²³. Proto je vždy nezbytné jednat na základě rozhodnutí Rady bezpečnosti.

Zde se stávající právní úprava jeví jako neschopná reagovat na aktuální potřeby. Hlavní překážku lze spatřovat v právu veta, kterým disponuje 5 stálých členů a jež jim dává silnou zbraň znemožnit jakýkoli zásah, bez ohledu na jeho nezbytnost. Rozhodování se tak odvíjí od politické situace a nebere se zřetel na potřeby lidu.

Pokud bychom přehlédli porušování lidských práv, zde se totiž setkáváme s problémem chybějící definice, jakého rozsahu musí porušování dosahovat, aby jej bylo možné považovat za mezinárodní záležitost, nelze pominout skutečnost, že se Čína dopustila genocidy. Tento zločin je upraven kogentními normami a Čína se nemůže jakkoli zprostit odpovědnosti. Mezinárodní společenství se zavázalo tyto zločiny potlačovat a trestat a podle toho by také mělo postupovat.

---

¹¹⁸ Rezoluce Rady bezpečnosti č. 43/131, 8.12.1988, A/RES/43/131.

¹¹⁹ Rezoluce Rady bezpečnosti č. 45/100, 14.12.1990, A/RES/45/100.

¹²⁰ Rezoluce Rady bezpečnosti č. 688, 5.4.1991. S/RES/0688.

¹²¹ Rezoluce Rady bezpečnosti č. 770, 5. S/RES/770.

¹²² Rezoluce Rady bezpečnosti č. 794, 3.12.1992. S/RES/794.

¹²³ Charta OSN, San Francisko, 26. června 1945. VESELÝ, Zdeněk. *Smlouvy, pakty, dohody : Slovník mezinárodních a diplomatických aktů*. [s.l.] : [s.n.], 2006. Viz poznámka číslo 21.

Za hlavní důvod, proč se otázka Tibetu řeší pouze okrajově nebo vůbec, lze považovat politický, ekonomický a mocenský vliv Číny. ČLR je významným ekonomickým partnerem převážné většiny států, kteří se z čistě zjištěných důvodů nechtějí k situaci v Tibetu jednoznačně postavit. Za alibismus považují zejména vydávání neurčitých výzev a rezolucí bez stanovení sankcí. Teprve až budoucí vývoj ukáže, zda se Tibetu dostane mezinárodní pomoc a zda bude Tibetánům umožněno uplatnění jejich práv. S pokročilým věkem Jeho Svátosti dalajlámy, který letos oslaví 74. narozeniny, se objevují obavy a spekulace, zda smyslem neustálých průtahů jednání Čínou není oddalování do doby, než Jeho Svátost dalajláma zemře. Tibetané by tak ztratili nejen svého duchovního vůdce, ale také hlavního iniciátora řešení tibetské otázky. Pokud se nepodaří dosáhnout nějakých výsledků v jednání s Čínou, hrozí, že následně dosadí „čínského“ dalajlámu, stejně tak jako určila „čínského“ pančenlámu. Úkolem pančenlámy je mimo jiné potvrdit převtělece dalajlámy, který by za dané situace byl zcela jistě „pročínský“ a „stranicky vhodný“. Toto by byl snadný způsob k porobení tibetského lidu a jeho asimilaci.

„Mírové osvobození“ Tibetu se stalo dalším příkladem bezmocnosti mezinárodního práva a poukázalo na nezbytnost revize a úpravy systému ochrany mezinárodního míru a bezpečnosti, který je přespříliš ovlivnitelný politikou.

10. března 2009 jsme si připomněli smutné výročí. Uplynulo 50 let od tibetského povstání a následného odchodu Jeho Svátosti dalajlámy do exilu a 60 let od vstupu čínských vojsk na tibetské území a Čínská lidová republika pokračuje v protiprávní okupaci, aniž by se jí mezinárodní dění jakkoli dotklo.